

Agnieszka Kołodziej (Vratislav)

ONOMASTICKÁ PROCHÁZKA ZÁHŘEBSKOU A BĚLEHRADSKOU ZOOLOGICKOU ZAHRADOU

ONOMASTIC WALKS IN ZAGREB AND BELGRADE ZOOS

The paper examines the transposition of the urban toponyms (i.e. urbanonyms) into the zoological garden's space, as well as the patterns present across those urbanonyms. The first section comprises a semantic and formal analysis of 18 urbanonyms found in the zoological garden in Zagreb. The second part comprises: a) a discussion of the urbanonyms (36 total) gathered from the zoological garden in Belgrade; and b) a comparative analysis of the urbanonyms collected from the two zoological gardens. The analysis takes into account the motivation behind these urbanonyms, their formal structure, as well as various factors that influenced the naming process. The vast majority of these urbanonyms are used as a means of commemoration; they are anthroponymic derivations based on the names and surnames of the well-known academic, cultural and political figures. From the formal perspective, most of the urbanonyms appear either in the genitive case or as constructions derived through adjectival or possessive formants.

Key words

urbanonyms; semantic analysis; formal analysis; zoological garden; Belgrade; Zagreb

Klíčová slova

urbanonyma; sémantická analýza; formální analýza; zoologická zahrada; Bělehrad, Záhřeb

1. Úvod

Je možné konstatovat, že se onomastické výzkumy prováděné v zoologických areálech dosud omezovaly pouze na analýzy zoonym – v tomto případě vlastních jmen zvířat pobývajících v zoologických zahradách. V průběhu posledních čtyřiceti let se předmětem zpracování stala zvířecí jména v několika slovanských zoo, v Lodži (Tomaszewska, 1979), v Bydhošti (Głowacki, 1992), ve Vratislavi a Opolí (Jakus-Borkowa, 1996), v Bratislavě a Záhřebu (Kołodziej, 2019a), a také v šesti zoo na území Německa (Ewald – Klager, 2007). Na první pohled by se mohlo zdát, že budeme věnovat pozornost zoonymům, avšak záměrem autorky tohoto článku je poukázat na jiný, z pohledu badatele-onomastika zajímavý jev, s nímž se můžeme setkat v prostoru zoo. Předmětem bádání budou totiž názvy topografických prvků záhřebské zoologické zahrady: pěšin, náměstí a mostů.

Myšlenku pojmenovávat jednotlivé části zoo a součásti její infrastruktury, stejně jako tomu bývá v městské aglomeraci, mimo jiné jmény a příjmeními známých národních nebo světových postav, badatelů, vědců, lze chápat jako velmi zajímavou

a inovační. Avšak záhřebská zoologická zahrada není jediná, v níž můžeme tento jev pozorovat. Příspěvek zároveň navazuje na jiný autorčin text, jenž byl zaměřen právě na takovéto pojmenování v bělehradské zoo (Kołodziej, 2019b).

První část článku čtenáři předkládá onymický materiál shromážděný v záhřebské zoo, zatímco druhá část stručně popisuje výsledky výzkumů prováděných v zoologické zahradě v Bělehradě. Takový dichotomický výzkum umožňuje jednak srovnat na první pohled stejný proces transpozice městského pojmenování do areálu dvou zmíněných zoologických zahrad, jednak konfrontovat ho s klasickou urbanonymií.

Za předchůdce zoologických zahrad lze považovat zvěřince, voliéry a vivária. Postupem času se vyvinuly i základní funkce zoo. Kromě funkce rekreační, kterou je možné chápat jako primární, získaly zoologické zahrady jako součásti městské infrastruktury patřící ke kulturním institucím další funkce, např. educační, propagační apod., což potvrzují různé právní záznamy, jež zároveň upravují pojem zoologická zahrada. Kupříkladu v chorvatském dokumentu *Pravilnik o uvjetima za osnivanje i rad zooloških vrtova* nacházíme krátkou definici zoo: „zoološki vrt¹ sačinjavaju prostori i nastambe u kojima pravne ili fizičke osobe obavljaju djelatnost predstavljanja i zaštite životinja i njihovih staništa te čija je stalna izložba osnovana s ciljem promicanja zaštite životinja i prirode kroz edukaciju, istraživanje i rekreaciju, a otvorena je za javnost najmanje sedam dana godišnje.“¹

Za první zahradu přizpůsobenou k expozici zvířat a vybavenou výběhy se považuje zoo v Paříži, jež byla založena koncem 18. století (srov. Habel – Mroczkowski, 2015, s. 522).

2. Záhřebská zoo

Záhřebská zoologická zahrada se nachází ve starém parku Maksimir. Pro veřejnost byla otevřena v roce 1925 a jejím zakladatelem byl inženýr Mijo Filipović. Zahrada byla od začátku ostrovem tvořícím integrální součást parku Maksimir, tzv. zelenou plochu. Jak dokládají provedené explorační, ředitelství záhřebské zoo se rozhodlo, stejně jako bývalý ředitel bělehradské zahrady Vuk Bojović, transponovat městské pojmenování do zoologického areálu.

¹ Pravidník o uvjetima za osnivanje i rad zooloških vrtova (on-line). Srov. např. se zněním polského zákona o ochraně přírody: „urządzone i zagospodarowane tereny wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nim związanymi, gdzie zwierzęta gatunków dziko występujących są hodowane i utrzymywane w celu ochrony ex situ, prowadzenia badań naukowych i edukacji oraz w celu ich publicznej ekspozycji nie mniej niż 7 dni w roku“. (Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, on-line).

Materiál v záhřebské zoo byl sebrán v roce 2019. Je příznačné, že v době předchozích návštěv této zahrady v letech 2011–2012 tato pojmenování ještě nebyla zavedena, zatímco v bělehradské zahradě již existovala. Vystává tedy otázka, zda rozhodnutí záhřebského ředitelství bylo nezávislé, nebo inspirované právě procesem provedeným V. Bojovićem. K takovému rozhodnutí vedla hlavně ochota připomenout významné světové přírodovědce a zdůraznit jejich příspěvní mezinárodní vědě. Je třeba poznamenat, že názvy veřejných prostranství v záhřebské zoologické zahradě nejsou standardizovaná, což znamená, že lze toto pojmenování chápat jako neoficiální.

Zpravidla je topografie každé větší zoologické zahrady zobrazena na mapě, jež je dostupná v elektronické podobě na webových stránkách zoo nebo v papírové verzi na pokladnách, v informačních centrech a v obchodech se suvenýry nacházejících se v prostoru zoo. Obrázkové označení je pro zoologické zahrady typické, je srozumitelné pro návštěvníky zoo, pro děti a dospělé, pro domácí i cizince. Způsob značení prostřednictvím obrázků a symbolů do jisté míry odráží přístup návštěvníků zoo k celému areálu a zvířatům, která zde žijí. Návštěvníci vnímají zvířata jako jedince určitého druhu, třídy nebo rodu. Málokdy je zajímavé jméno, jež toto zvíře dostalo, někteří vědí, že zvířata v zoo, nejčastěji savci a ptáci, dostávají jména, ale často netuší, že existují pravidla pro jejich pojmenování. Analogicky je tomu v případě topografie zoologického areálu – obrázkové označení, na němž se navíc nachází šipka ukazující směr procházky, je zcela zřejmé a dostačující.

Plánek záhřebské zoologické zahrady, kromě výše zmíněných označení pomocí symbolů, obsahuje také názvy pěšin, náměstí a mostů. Tyto názvy se vyskytují jak na mapě zoo, tak na cedulích sloužících jako ukazatele cesty v zahradě. Cedule obsahují příjmení, popř. rodné jméno a příjmení, fotografie a krátké poznámky týkající se osobnosti, podle nichž byl určitý objekt pojmenován. Stejně tabule potkáváme i v bělehradské zoo, jenže neobsahují ani fotografie, ani popis vztahující se ke zmíněné osobnosti. Uvedené názvy jsou navíc zapsané cyrilicí, takže jsou pro cizince, kteří ji neovládají, nečitelné a nesrozumitelné.

Co se týče terminologických aspektů a termínu, jež by bylo možné používat pro takové onymické jednotky, se jako nejvhodnější jeví již existující termín urbanonymum. Za prvé, transpozici městského pojmenování do zoologického areálu lze považovat za jev prozatím ojedinělý. Za druhé, tvoření a znásobení dalších nových termínů, jež by spíše napodobovaly hybridní jazykové struktury, než komplexně odrážely významový obsah, se zdá neopodstatněné a s největší pravděpodobností by způsobilo problémy na terminologické rovině. Navíc stojí za pozornost, že toto pojmenování není nepřesné a nejednoznačné, jako tomu bylo např. u termínu zoononymum v některých slovanských jazycích (např. Vuković, 2007, s. 145, 175–177), nýbrž jde o jeho transpozici do menšího prostoru, který obývají živé bytosti.

Materiál shromážděný v záhřebské zoologické zahradě představuje 18 onym, která lze rozčlenit do dvou základních skupin: I. Názvy s depropriálním členem a II. Názvy s deaplativním členem. Klasifikace vypadá následovně:

I. Názvy s depropriálním členem

I.1. utvořené z příjmení

ALEJA WATSON & CRICK: James Dewey Watson a Francis Harry Crick – angličtí vědci, genetici a biochemici, objevitelé struktury molekuly DNA, nositelé Nobelovy ceny z roku 1962; *MOST BRUSINA*: Spiridion Brusina – chorvatský přírodovědec, známý malakolog a paleontolog; *MOST MENDEL*: Georg Johann Mendel – moravský badatel, přírodovědec, předchůdce genetiky; *DARWINOW MOST*: Charles Darwin – britský přírodovědec, který je považován za zakladatele evoluční teorie; most spojuje dva ostrovy Labudí otok a Drugí otok;² *TRG FOSSEY*: Dian Fossey – americká zooložka-primatoložka.

I.2. utvořené ze spojení rodného jména s příjmením

ALEJA DRAGUTINA GORJANOVIČA-KRAMBERGERA: Dragutin Gorjanović-Kramberger – chorvatský vědec, paleontolog, geolog a archeolog, jenž objevil krapinského pračlověka; *ALEJA RACHEL LOUISE CARSON*: Rachel Louise Carson – americká badatelka, bioložka, zabývající se ekologií, zoologií a biologií, autorka populárněvědeckých prací; *ALEJA DRAGUTINA HIRCA*: Dragutin Hirc – chorvatský profesor, přírodovědec, geograf a publicista; *ALEJA ERNSTA HAECKELA*: Ernst Haeckel – německý biolog, považovaný za otce ekologie; *ALEJA CARLA VON LINNÉA*: Carl von Linné – švédský přírodovědec a lékař, tvůrce zoologické a biologické nomenklatury; *ALEJA JANE GOODALL*: Jane Goodall – anglická badatelka, bioložka, jež své bádání věnovala šimpanzům; *ALEJA JOSIPA KALASANCIJA KLEKOVSKOG SCHLOSSERA*: Josif Kalasancija Klekovski Schlosser – chorvatský lékař a přírodovědec;³ *TRG FRANJE PL. KOŠČECA*:

² Do analýzy nebyly zahrnuty jiné příklady zaznamenané v záhřebské zoo, např. *První otok*, *Drugí otok*, *Labudí otok*, *Madagaskar – Otok lemura*, *Zebrin trg*, *Kišna Afrika* apod., a to především s ohledem na to, že některé z nich nejsou typické pro urbanonymické pojmenovávání, jiné bychom mohli zařadit spíše ke chrématonymům. Tyto názvy jsou zdůrazněné na plánu zahrady, ovšem jenom jako čtverce, které slouží např. označení míst, pavilonů, kde pobývají různé druhy zvířat apod.

³ Stojí za povšimnutí, že jak rodné jméno Kalasancija, tak příjmení Klekovski vznikly ze dvou typů toponym. Jméno Kalasancija vděčí za svůj původ španělskému oikonymu Calasanza, zatímco příjmení Klekovski pochází od oronyma Klek, nacházejícího se na Gorskem Kotaru, který Schlosser navštěvoval.

Obrazek 1: Mapa záhřebské zoo (Karta Zoo vrta)

Franjo pl.⁴ Košćec – chorvatský profesor, entomolog, muzeolog, zakladatel entomologického oddělení městského muzea ve Varaždinu; *TRG BERNHARDA GRZIMEKA*: Bernhard Grzimek – německý veterinář, zoolog, jenž působil ve funkci ředitele frankfurtské zoologické zahrady; *TRG JACQUES-YVESA COUSTEAUA*: Jacques-Yves Cousteau – francouzský námořní důstojník, cestovatel, mořský badatel, autor prvního podvodního filmu; *TRG GERALDA DURRELLA*: Gerald Durrell – britský zoolog, spisovatel, zakladatel zoologické zahrady na ostrově Jersey.

II. Názvy s deapelativním základem

LAVLJI MOST – je to nejznámější stavba v záhřebské zoologické zahradě, jež byla postavena ve 30. letech 20. století, název vznikl z adjektiva *lavlji* (,lví‘), na betonovém mostě jsou umístěny čtyři sochy lvů, jejichž autorem byl Joze Turkalj; *RIBAREV MOST* – 22metrový betonový most, jehož název vznikl z apelativa *ribar* (,rybář‘).

⁴ Pl. je chorvatská zkratka slova *plemeniti* – ,ušlechtilý‘.

Analyzovaná urbanonyma vycházejí nejčastěji z antroponym, a to z příjmení, nebo ze spojení rodných jmen a příjmení významných badatelů a přírodovědců, nejen chorvatských, ale i zahraničních (amerických, německých, švédských apod.). Název vzniklý z obecného jména vychází ze jmen konatelských (rybář). Z formálního hlediska je u všech struktur možné rozlišit člen hlavní identifikační (A) a člen diferencující (B), v kombinaci A + B nebo B + A. Členy identifikační se vyskytují ve formě obecných jmen: *aleja* (10), *trg* (5), *most* (3). Lze předpokládat, že tato urbanonyma existují jenom v psané podobě, nejsou, nebo jsou pouze zřídka užívána (vyslovována) např. pracovníky zoo, a proto u nich nedochází k vynechání apelativa / identifikačního členu nebo k univerbizaci, jako je tomu v případě některých klasických urbanonym v neoficiální komunikaci. Ve zkoumaném materiálu se kromě urbanonym dvojslovných vyskytují i struktury tříslavné a také víceslovné. V případě struktur, u kterých byla použita podoba dvoučlenného osobního jména, je dodrženo pořadí rodné jméno a příjmení v modelu genitivním: *aleja, trg* + osobní jméno/jména v genitivu singuláru, např. *Aleja Dragutina Hirca, Trg Bernharda Grzimeka*. V materiálu jsme dále zaznamenali struktury s osobními jmény v nominativu, např.: *aleja, most* + osobní jméno/jména v nominativu, např. *Aleja Watson & Crick, Most Mendel*. U urbanonym se členem diferencujícím v podobě derivátů odvozených pomocí přivlastňovacích přípon *-ov, -ev* je toto pořadí obrácené: *Darwinov most, Ribarev most*.

3. Bělehradská zoo

Zoologická zahrada v Bělehradě patří ke komplexu nacházejícímu se při soutoku Sávy a Dunaje, jehož součástí jsou pevnost Kalemegdan a park. Zoo byla založena tehdejší starostou Vladimírem Vladou Iličem v roce 1936, to znamená o 11 let později než zahrada v Záhřebu. Stojí za zmínku, že prostor, na němž zahrada vznikla, byl sídlem největší vojenské posádky v zemi. Byla k němu zavedená infrastruktura, což ho činilo vhodným pro výstavbu zoo.

Období od založení do poloviny 80. let minulého století nebylo pro bělehradskou zoologickou zahradu jednoduché. Je možné konstatovat, že k největším změnám v zoo došlo v roce 1986, kdy se do jejího čela dostal Vuk Bojović, jenž působil ve funkci ředitele celých 28 let. Je to mimořádně zajímavá a barvitá osobnost. Za jeho vedení došlo k renovaci a modernizaci zahrady, dovážely se nové exempláře zvířat apod. Je vhodné zmínit, že V. Bojović byl odpůrcem bombardování Jugoslávie letectvem NATO a v jeho projevech a různých aktivitách lze spatřit i politický podtext, což např. dokazuje pojmenovávání dvou krajt žijících v zoo jmény ministrů zahraničí Warren Christopher a Madeleine Albright.

V bělehradské zoologické zahradě jsme shromáždili dvakrát víc jednotek než v záhřebské zoo, celkem 36 urbanonym. Klasifikace těchto názvů je také rozsáh-

lejší. Níže prezentovaný přehled neobsahuje všechna onyma sebraná v zoo,⁵ ale jenom reprezentativní příklady. Materiál byl rozdělen do dvou základních skupin: I. Názvy vzniklé z jiných vlastních jmen a II. Názvy vzniklé z apelativ.

I. Názvy vzniklé z jiných vlastních jmen

I.1. motivované bionymy

I.1.1. s antroponymickým diferencujícím členem:

I.1.1.1. ve formě jména a příjmení:

I.1.1.1.1. ředitelů zoologické zahrady a jejího zakladatele:

např. *ПРОСПЕКТ ВЛАДЕ ИЛИЋА*: Vlada Ilić – starosta Bělehradu a iniciátor založení zoologické zahrady; *АВЕНИЈА АНТЕ ТАДИЋА*: Ante Tadić – ředitel zoo v letech 1945–1948; *ФОРУМ ВУКА БОЈОВИЋА*: Vuk Bojović – ředitel zoo v letech 1986–2014 apod.;

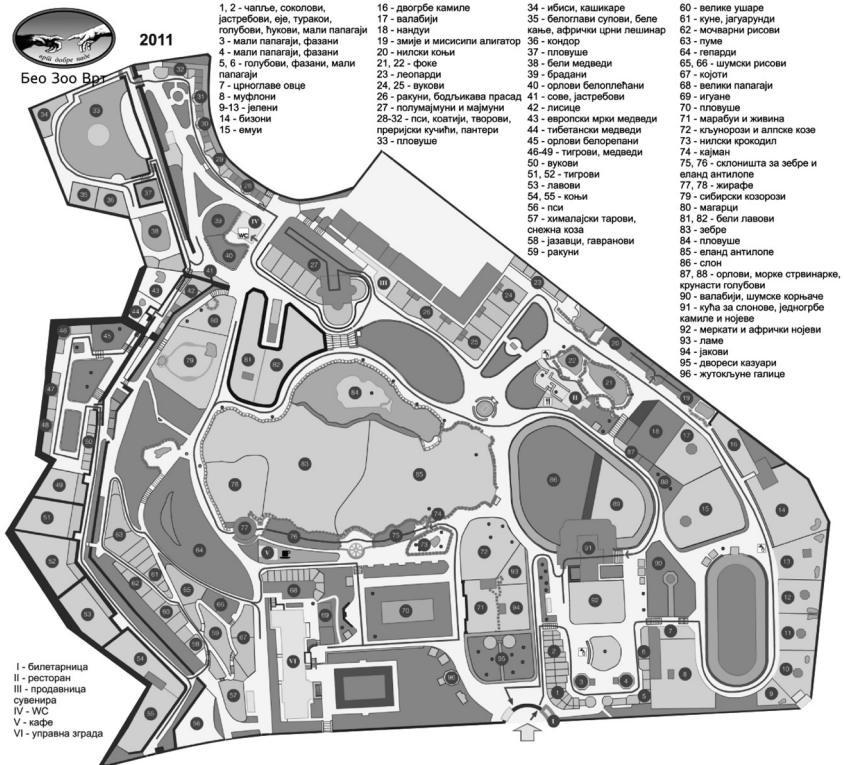
I.1.1.1.2. postav spojených s kulturním, vědeckým a politickým životem, osob podporujících zoo, důležitých pro Malý Kalemegdan, zároveň i osob známých z médií, které nejsou spojené se Srbskem:

např. *АВЕНИЈА ЕМИРА КУСТУРИЦЕ*: Emir Kusturica – srbský filmový režisér; *УЛИЦА ВЕЉКА БИКИЋА*: Veljko Bikić – zakladatel první soukromé animační dílny v bývalé Jugoslávii; *ТРГ НИКА АНИЧИЋА*: Niko Aničić – dárcе bílých lvů a gepardů; *УЛИЦА ДОЦЕНТА ДУШАНА СТАНОЈЕВИЋА*: Dušan Stanojević – srbský vědec, gynekolog, pomáhal při příchodu zvířat na svět a při jejich léčbě v zoo; *СТЕПЕНИШТЕ ИГОРА МАРИЋА*: Igor Marić – srbský architekt, který konstruoval několik větších objektů v zoo; *БУЛЕВАР ДУШАНА КОВАЧЕВИЋА*: Dušan Kovačević – srbský dramatik; *АВЕНИЈА НОВАКА ЂОКОВИЋА*: Novak Djoković – srbský tenista; *УЛИЦА САВЕ ПИНТАРА*: Sava Pintar – jeden ze zakladatelů a předseda představenstva ochrany a chovu ptáků „Slavuj“ apod.;

I.1.1.2. v podobě rodného jména:

např. *УЛИЦА НЕБОЈШИНА*: Nebojša Čović – primátor, politik, podnikatel, se kterým sympatizoval V. Bojović; *БОРИН ЂОРСОКАК* – Bora Čorba (rodné jméno Borislav Djordevič), vokalista skupiny Riblja čorba, podporovatel zoo (*ćorsokak* znamená slepá ulička); *МОНИКИН ТЕШАЦ* – tento název je narážkou na sexuální aféru Moniky Levinské a prezidenta Billa Clintona (*tesnac* znamená průliv);

⁵ Seznam všech urbanonym zaznamenaných v bělehradské zoo je umístěn na konci článku.

Obrázek 2: Mapa београдске зоо (Zoološki vrt grada Beograda)

I.1.1.3. v podobě rodného jména, příjmení a přídomku:

ПРОСПЕКТ ДРАГАНА МАРКОВИЋА ПАЛИМЕ: Dragan Marković – srbský politik, podnikatel, tvůrce televizní stanice Palma plus, podle níž právě obdržel přezdívku „Palma“;

I.1.1.4. v podobě rodného jména a příjmení doplněného rodným jménem s post-nominálním označením:

СКВЕР МИЛУТИНА ВАСИЛИЈЕВИЋА МИЛУТИНА ОД РОСФРАЈА – nevíme, kým přesně byl Milutin Vasilijević a jak se podílel na rozvoji београдске зоо, avšak člen nacházející se za jeho jménem v podobě nekongruentního atributu s největší pravděpodobností vznikl z německého adjektiva *rostfrei* ‚nerozavějící‘ a odkazuje na vztah se společností Rostfrei-Stahl Geisweid GmbH zabývající se výrobou nerezové oceli.

I.2. motivované toponymy

УЛИЦА КИРГИЗИСКА (КИРГИЗИЈСКА) – nejpravděpodobněji se jedná o Kyrgyzskou republiku, která se stala cílem jedné z cest V. Bojoviće. Stojí za zmínku, že na této ulici je možné potkat orla skalního, který žije mj. na území Kyrgyzstánu, Asie.

I.3. motivované chrématonymy

I.3.1. v podobě akcionyma:

СТАЗА БЕОГРАДСКОГ МАРАТОНА – název pochází od bělehradské sportovní události Maraton, jejíž cesta vede kolem zoologické zahrady;

I.3.2. v podobě institucionyma:

např. *АВЕНИЈА ЦЕПТЕР* – jedná se o společnost Zepeter vyrábějící nádobí, která zahradě darovala dvě žirafy; *АВЕНИЈА БЕОГРАД ПУТА* – název vděčí za svůj původ bělehradskému podniku *Beograd put*, jež se specializuje na projekty, stavbu a údržbu silnic a ulic apod.

I.4. názvy smíšené (chrématonymicko-antroponymické)

ТРГ К.К. ПАРТИЗАН ДУЛЕ ВУЈОШЕВИЋ – základem je spojení názvu basketbalového klubu K. K. Partizan a rodného jména v hypokoristické podobě spolu s příjmením trenéra klubu Dušana Vujoševiče, s nímž sympatizoval V. Bojović.

II. Názvy vzniklé z apelativ

СКВЕР МАКЕДОНСКИХ КОНОБАРА – název odkazuje k události z roku 1999, kdy skupina číšníků ze skopské taverny pobila vojáky NATO.

Nejčastější urbanonyma zaznamenaná v bělehradské zoologické zahradě jsou dvojslovná a tříslavná, stejně jako v záhřebské zoo. V podobě identifikačních členů se vyskytlo 14 obecných jmen: *avenija, ulica, trg, skver, prospekt, bulevar, staza, sokače, dveri, tesnac, forum, čorsokak, stepenište, terminal*. Co se týče struktury těchto urbanonym, lze rozlišit modely s diferencujícím členem antroponymickým a chrématonymickým. Ty první se uplatňují např. v takovýchto kombinacích: rodné jméno + příjmení v genitivu singuláru (např. *АВЕНИЈА МИОДРАГА САВКОВИЋА*), rodné jméno + příjmení + řadová číslovka v genitivu singuláru (např. *АВЕНИЈА ДАНИЈЕЛА СВАРОВСКОГ ТРЕЋЕГ*), zatímco druhé mimo jiné v kombinacích: chrématonymum (adjektivum + substantivum) v genitivu singuláru (*СТАЗА БЕОГРАДСКОГ МАРАТОНА*), chrématonymum (adjektivum + substantivum) v genitivu plurálu (*АВЕНИЈА БЕОГРАДСКИХ ЕЛЕКТРАНА*). Kromě čteně doložených struktur v genitivu se v materiálu objevily i názvy odvozené pomocí adjektivních přivlastňovacích přípon *-sk, -in, -ov*, jako např. *МОНИКИН ТЕСНАЦ, ЈОВИНО СОКАЧЕ, УЛИЦА ЗЛАТАНОВА, УЛИЦА КИРГИЗИСКА*.

Je třeba poznamenat, že koncem 19. a začátkem 20. století byly zoologické zahrady fenoménem tehdejšího urbanismu. Vznik zoo na území bývalé Jugoslávie, v Bělehradě, jejím hlavním městě, byl propustkou do západního světa a umožňoval vstoupit do skupiny jiných metropolí, v nichž již zoologické zahrady působily, takových jako Paříž, Londýn, Berlín. Jak vzpomíná srbská antropoložka Sonja Žakulová, vznik bělehradské zoologické zahrady ovlivňovaly ve větší či menší míře tři ideje: o městě, o vědě i zábavě a o turistice (Žakula, 2017, s. 218). Pro naše téma je asi nejdůležitější myšlení o městě, neboť transpozici městského názvosloví do zoologického areálu lze chápat právě jako pokus o vytvoření „města ve městě“.

4. Závěr

Pokus transponovat městské pojmenování do zoologického areálu se podařilo realizovat jak ředitelství záhřebské, tak bělehradské zoologické zahrady. Avšak repertoár názvů zaznamenaných v bělehradské zoo je mnohem bohatší než v záhřebské. Co se týče propriálních diferenciačních členů jmen, urbanonyma shromážděná v záhřebské zahradě byla motivována jenom antroponymy, příjmeními nebo spojeními rodných jmen s příjmeními světových a národních vědců, přičemž většina z nich byla všeobecně známá. Bezpochyby tyto postavy významně přispěly k vývoji jak evropské, tak světové vědy, ačkoliv většina z nich nebyla přímo spojená se zoologickou zahradou, se Záhřebem nebo s Chorvatskem. Opačnou situaci pozorujeme v bělehradské zoo. Ve funkci popriálních diferenciačních členů pojmenování se kromě antroponym objevují i toponyma a chrématonyma. V první řadě, v centru zoo, se setkáváme se jmény bývalých ředitelů zahrady a jejího zakladatele. Tady je vidět opozici centrum – periferie, již nenacházíme v záhřebské zoo. Další urbanonyma byla utvořena od jmen národních postav, které podporovaly zoologickou zahradu, a dále osobností spojených s kulturním životem Jugoslávie. Mezi zkoumané názvy patří urbanonyma podle politiků, s nimiž sympatizoval dlouholetý ředitel zahrady. V chrématonymických diferenciačních členech urbanonym je možné nalézt názvy společností, podniků, jež zajišťovaly dodávky elektřiny, osvětlení, asfaltování apod., což lze vnímat jako projev vděčnosti za poskytnutou pomoc i jako formu sponsoringu a reklamy. Urbanonyma bělehradské zoologické zahrady zároveň odrážejí preference a postoje jejího bývalého ředitele mimo jiné vůči politické situaci, některá z nich mají dokonce ironický nádech, např. *МОНИКИН ТЕЧАЦ*. Takovým rysem se nevyznačují názvy shromážděné v záhřebské zoo, kde urbanonyma mají neutrální charakter. Je docela možné, že proces pojmenování v bělehradské zoo byl také diktován větším konzervatismem Srbů, jenž se projevoval především tradicionalismem, vnímáním tradičních hodnot.

Rozdíly mezi klasickými urbanonymy a urbanonymy vyskytujícími se v zoologických zahradách spočívají ve specifčnosti zkoumaného materiálu. U některých prezentovaných urbanonym lze vyčlenit, stejně jako v klasickém městském pojmenování, funkci honorifikační. Je možné na základě zkoumaného materiálu konstatovat, že v případě urbanonym zoologických zahrad je motivačních zdrojů méně než v klasické urbanonymii. Nelze však vyloučit, že existují jiné (ne)slované zoo, v nichž se mohou takové klasické motivační zdroje, jako např. orientační názvy, vyskytnout.

Jak správně poznamenává Kwiryna Handková, právě u honorifikačních názvů, tvořících nejnovější rovinu městského pojmenování, se odrážejí názory a preference jejich tvůrců (Handke, 2010, s. 362). Avšak v repertoáru zkoumaných názvů chybějí jiné pro klasickou urbanonymii charakteristické motivace, jako např. lokalizace objektu nebo nasměrování k určitému zeměpisnému objektu. Motivem pro vznik urbanonym zoologických zahrad nejsou také např. příjmení nebo spojení rodných jmen s příjmeními hrdinů padlých během válek, revolucí, povstání apod.

Z hlediska formálního si lze také všimnout styčných bodů a rozdílů v urbanonymii zoologických zahrad a v městské urbanonymii. V obou zahradách se podobně jako v klasické urbanonymii vyskytují struktury s antroponymy ve 2. pádu nebo odvozené z osobních jmen i apelativ pomocí adjektivních, zvl. přivlastňovacích přípon, naopak u urbanonym zoologických zahrad nenacházíme struktury předložkové, jež lze považovat za běžné v klasickém uličním názvosloví.

Miloslava Knappová v jednom ze svých článků, věnovaném pražským deantroponymickým urbanonymům, uvádí funkce, jež se uplatňují u tohoto typu onym. Jsou to funkce identifikační, honorifikační, orientační, systémotvorná a konotační (Knappová, 2013, s. 124–125). Tyto funkce je možné přičíst rovněž urbanonymům zkoumaným v tomto příspěvku, ačkoliv jejich intenzita může záviset přímo na recipientovi názvů, návštěvníkovi zoo a jeho kulturních, historických a také jazykových znalostech. Ve většině měst je možné spatřit tzv. systémy urbanonym motivovaných různými zdroji, např. jmény a příjmeními herců, umělců, spisovatelů apod. Obdobnou situaci lze pozorovat i ve dvou zkoumaných zoologických zahradách, např. systém urbanonym shromážděných v záhřebské zoo je motivován jmény badatelů z oblasti přírodních věd, zatímco systém urbanonym bělehradské zoo jmény ředitelů zahrady.

Lze konstatovat, že transpozice městského názvosloví do zoologického areálu je velmi zajímavý proces jak z jazykového, tak kulturního hlediska. Zkoumání ukázala podobnosti a rozdíly mezi klasickým uličním pojmenováním a urbanonymy shromážděnými ve dvou zoologických zahradách. Provedené analýzy a z nich vyplývající postřehy vedou k zamyšlení, zda existuje ještě jiné (ne)slované zoo, kde toto pojmenovávání funguje, a také jaké byly důvody jeho zavedení, jaké faktory ovlivňovaly proces transpozice a jaké tendence se v něm uplatňují.

PŘÍLOHA:

Seznam názvů shromážděných v bělehradské zoologické zahradě

АВЕНИЈА АНТЕ ТАДИЋА, АВЕНИЈА БЕОГРАД ПУТА, АВЕНИЈА БЕОГРАДСКИХ ЕЛЕКТРАНА, АВЕНИЈА ДАНИЈЕЛА СВАРОВСКОГ ТРЕЋЕГ, АВЕНИЈА ЕМИРА КУСТУРИЦЕ, АВЕНИЈА МИЛОРАДА МЕДЕНИЦЕ, АВЕНИЈА МИЛУТИНА МИЛАНКОВИЋА, АВЕНИЈА МИОДРАГА САВКОВИЋА, АВЕНИЈА НОВАКА ЂОКОВИЋА, АВЕНИЈА ТЕЛЕКОМ СРБИЈА, АВЕНИЈА ЦЕПТЕР, БОРИН ЋОРСОКАК, БУЛЕВАР ДУШАНА КОВАЧЕВИЋА, ДВЕРИ ЈОЦЕ ПЕЈЧИЋА, ЈОВИНО СОКАЧЕ, МОНИКИН ТЕСНАЦ, ПРОСПЕКТ ВЛАДЕ ИЛИЋА, ПРОСПЕКТ ДРАГАНА МАРКОВИЋА ПАЛМЕ, СКВЕР МАКЕДОНСКИХ КОНОБАРА, СКВЕР МИЛУТИНА ВАСИЛИЈЕВИЋА МИЛУТИНА ОД РОСФРАЈА, СТАЗА БЕОГРАДСКОГ МАРАТОНА, СТЕПЕНИШТЕ ИГОРА МАРИЋА, УЛИЦА АЛЕКСАНДРА БАКОЧЕВИЋА, УЛИЦА АЛЕКСАНДРА КРСТИЋА, УЛИЦА ВЕЉКА БИКИЋА, УЛИЦА ДОЦЕНТА ДУШАНА СТАНОЈЕВИЋА, УЛИЦА ЗЛАТАНОВА, УЛИЦА КИРГИСКА (КИРГИЗИЈСКА), УЛИЦА НЕБОЈШИНА, УЛИЦА САВЕ ПИНТАРА, УЛИЦА ТОМЕ ЈЕРЕМИЋА, ТЕРМИНАЛ СЛОБОДАНА СТРИЧЕВИЋА, ТРГ ЗОРАНА СИМЈАНОВИЋА, ТРГ НИКА АНИЧИЋА, ТРГ К.К. ПАРТИЗАН ДУЛЕ ВУЈОШЕВИЋ, ФОРУМ ВУКА БОЈОВИЋА

LITERATURA

- EWALD, P. – KLAGER, Ch. (2007): Namen von Zootieren. Zum Wesen und Gebrauch einer vernachlässigten Namenklasse. *Beiträge zur Namenforschung*, 42, s. 325–345.
- GŁOWACKI, J. (1992): Imiona własne zwierząt w Ogrodzie Fauny Polskiej w Bydgoszczy. *Język Polski*, 72, s. 151–153.
- ГРКОВИЋ, М. (2003): Градски називи (урбаноними). In: E. Rzetelska-Feleszko – A. Cieślíkowa – J. Duma (eds.), *Słowiańska onomastyka. Encyklopedia. Tom II*. Warszawa – Kraków: Towarzystwo Naukowe Warszawskie, s. 332–336.
- HABEL, A. – MROCZKOWSKI, S. (2015): Cele i zadania ogrodów zoologicznych. *Journal of Education, Health and Sport*, 5, 8, s. 521–528.
- HANDKE, K. (2005): Nazewnictwo miejskie. In: E. Rzetelska-Feleszko (ed.), *Polskie nazwy własne. Encyklopedia*. Kraków: Instytut Języka Polskiego PAN, s. 283–307.
- HANDKE, K. (2010): Konstrukcja i destrukcja systemu nazewnictwa miejskiego w polskich miastach. In: I. Sarnowska-Gieffing – M. Graf (eds.), *Miasto w perspektywie onomastyki i historii*. Poznań: Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, s. 357–372.
- JAKUS-BORKOWA, E. (1996): Nazwy własne zwierząt ogrodów zoologicznych w Opolu i we Wrocławiu. In: S. Warchoń (ed.), *Systemy zoonimiczne w językach słowiańskich*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, s. 199–215.

- KNAPPOVÁ, M. (2013): Nová pražská deantroponymická urbanonyma. *Acta onomastica*, 54, s. 123–133.
- KOŁODZIEJ, A. (2019a): Nazewnictwo zwierząt ogrodów zoologicznych. In: L. Janovec (ed.), *Propria a apelativa – aktuální otázky. Proper Names and Common Nouns*, Praha: Karlova univerzita, s. 57–66.
- KOŁODZIEJ, A. (2019b): Onomastyczny spacer ścieżkami belgradzkiego ogrodu zoologicznego. *Slavica Wratislaviensia*, 170, s. 159–170.
- MATAIJA, I. (2014): Gospička hodonomija. *Folia onomastica Croatica*, 23, s. 143–158.
- ПОЛЮМАЦ, В. (2013): О савременим београдским ходонимима антропонимског порекла. *Acta onomastica*, 54, s. 228–242.
- RZETELSKA-FELESZKO, E. (2003): Nazwy miejskie (urbanimia / urbonimia). In: E. Rzetelska-Feleszko – A. Cieślikowa – J. Duma (eds.), *Słowiańska onomastyka. Encyklopedia. Tom II*. Warszawa – Kraków: Towarzystwo Naukowe Warszawskie, s. 294–298.
- TOMASZEWSKA, S. (1979): Nazwy własne zwierząt łódzkiego Ogrodu Zoologicznego. *Rozprawy Komisji Językowej ŁTN*, 25, s. 109–122.
- VUKOVIĆ, Š. (2007): Onomastička terminologija. *Čakavska rič*, XXXV, 1, s. 139–185.
- ŽAKULA, S. B. (2017): Zoološki vrtovi u Srbiji u antropološkoj perspektivi. Doktorska disertacija [online] <<https://nardus.mpn.gov.rs/bitstream/id/25765/Disertacija.pdf>> cit. 2020-05-10.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- Karta Zoo vrta [online] <https://zoo.hr/wp-content/uploads/2019/01/karta_vrta_a4_print-page-001_2_logo_0.jpg> cit. 2020-05-10.
- Pravilnik o uvjetima za osnivanje i rad zooloških vrtova [online] <https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2005_06_67_1334.html> cit. 2020-05-10.
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody [online] <<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20040920880/O/D20040880.pdf>> cit. 2020-05-10.
- Zoološki vrt grada Beograda [online] <http://www.wzd.cz/zoo/EU/RS/zoo_beograd/rs_beograd-zoo_plan2019.htm> cit. 2020-05-10.

Agnieszka Kołodziej
agnieszka.kolodziej@uwr.edu.pl
Ústav slovanské filologie
Vratislavská univerzita
Pocztowa 9
53-313 Vratislav
POLSKO